

проверяемого материала, практичность, обеспечение равных возможностей для всех испытуемых, многобалльная система оценивания, обеспечивающая должную дифференциацию результатов.

Разработанные нами тестовые задания основаны на использовании web-сети, для чего необходимо тестирование проводить в компьютерных классах, где каждый испытуемый сможет получить тестовые задания в компьютерном терминале.

Поскольку тесты – это умение ориентироваться и, в соответствии с лучшими методами профессионального обучения иностранному языку, описывать цели и результаты изучения языка, то тестирование с использованием новых компьютерных технологий значительно уменьшает объем бумажной работы и дает возможность

тестору иметь постоянную обратную связь и следить за ходом тестирования на каждом его этапе. А также одним из важных преимуществ тестирования с использованием компьютерных технологий является сохранение секретности информации и тестовых материалов.

Введение в процесс тестирования инновационных компьютерных технологий привело к ускорению обработки полученных тестовых данных в ходе тестирования.

1. www.govtilr.org/Skills/ILRscale4.htm

Мақалада қазақ тіліндегі тілдік құзыреттілігін бағалауға арналған оқылым негізіндегі тест тапсырмалары үшін мәтінді таңдаудың қағидалары қарастырылады.

The given article describes of using text criteria gradation for developing test items to evaluate Kazakh languages competence about reading comprehension

Б. А. Омарова

ЖОО-ЛАРДА «КӘСІБИ ҚАЗАҚ ТІЛІ» ЭЛЕКТИВТІ КУРСЫН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІЛІГІ

Бүгінгі таңда еліміздің жоғары оқу орындары кредиттік оқыту жүйесіне көшіп, әлемдік білім беру кеңістігінде дамудың өзіндік бағыт-бағдарын айқындап алды. Бұл бағытта қыруар жұмыс атқарылып жатқандығы да белгілі. Солардың бірі – оқу бағдарламаларына білім берудің жалпы стандартына сәйкес базалық курстардан бөлек элективті курстардың енгізілуі. Элективті сөзінің шығу тегіне келер болсақ, латынның *electus* деген сөзінен шыққан. Яғни, «таңдамалы, таңдаулы, қалаулы» деген ұғымды білдіреді екен[1]. Базалық курсқа кіретін міндетті пәндерден негізгі айырмашылығы элективті курс пәндері студент таңдауына негізделген. Яғни, аталмыш курс – студенттердің белгілі бір тобының талап-тілектерін қанағаттандыруға бағытталған курс. Ал енді студенттің мүддесін анықтап, оның қойған талаптарының үдесінен шыға білу – кез келген оқытушының кәсіби мүмкіндіктеріне байланысты іске асатын шаруа. Жалпы элективті курс мәселесі ЖОО-ларда әлі де болса өз шешімін таппай келе жатқан, талқылау мен қарастыруды көп қажет ететін басы ашық мәселелердің бірі десек қателеспейміз. Бұл тұрғыда курстың мазмұны, мақсат-міндеттері, қол жеткізуге боларлық нәти-

желері турасында ойлану қажет. Біздіңше, ең алдымен, бұл мәселені жалпы элективті курстарға қойылатын талаптар тұрғысынан сараптаған жөн. Ал талаптар мынадай бағыттарда қаралып жүр:

1. Артықтық (олар көп болуы керек)
2. Қысқа мерзімділік (6-16 сағат)
3. Ерекше назар аударарлық мазмұны мен атының болуы
4. Курс белгілі бір нәтижемен аяқталуға тиіс (эссе, жоба, ...)
5. Стандартсыздық
6. Элективті курстың жобасын педагогтар дайындауы тиіс[2].

Енді осы бағыттардың әрқайсысына тоқталып, оларды іс жүзінде қаншалықты қолдануға болатынын саралап көрелік.

Ең алдымен, артықтық дегенде оқу материалдарының көлемі мензелсе керек. Элективті курс пәндерінің бір ерекшелігі ондағы оқытылатын оқу материалы көлемінің шектелмеуінде. Яғни, пәнді таңдап отырған студенттердің белгілі бір тобының мүддесіне толық жауап беру үшін материалдың молдығы аса қажет. Және ол материалдың қандай деңгейде, қандай көлемде берілуге тиіс екендігін де айқындауға тиіс. Студент-

тің белгілі бір тақырыпқа деген қызығушылығы, оны игеру дәрежесі осы мәселені шешуде маңызды рөл атқарады. Мәселен, берілген тақырып студенттерге аса тартымды көрініп, оларға осы тақырыпқа бөлінген 3 сағат жеткіліксіз болуы мүмкін немесе, керісінше, екінші тақырыптан қажетсіздігі үшін олар мүлдем бас тартуы мүмкін. Сондықтан да міндетті оқу пәндеріндегідей алдын ала белгіленген тақырыптық жұмыс жоспары элективті пәндер үшін онша сай келе бермеуі мүмкін. Таңдау пәні болғандықтан, өз қажетіне қарай таңдау мүмкіншілігін студенттерге де беру қажет.

Қысқа мерзімділікке келетін болсақ, бұл пунктпен келіспеуге болады. Өйткені студенттің белгілі бір пәнді меңгеруіне 6-16 сағат немесе 1 кредит өте қысқа мерзім. Біздіңше, элективті курс ерекшеліктерін ескерсек, бұл мерзім 3 кредиттен кем болмауы керек.

Ерекше назар аударарлық мазмұны мен атының болуы элективті курс пәндері үшін міндетті шартқа айналуға тиіс. Өйткені таңдау пәні болғандықтан, ол өзінің атымен-ақ студенттің ынтасын оята білу керек. Яғни, бұл жерде элективті курс пәні студентке ұсынылып отырған тауар іспеттес, ал тауардың өтімділігі үшін оған лайықты «тауарлық сипаты» болу қажеттігі бәрімізге белгілі. «Тауарлық сипатты» құрайтын компоненттер: пәннің аты мен мазмұны. Осы орайда экономика саласында жиі айтылатын «Сауданың қозғаушы күші – жарнама» деген сөздер еріксіз ойға оралады. Элективті курс пәнін жан-жақты сипаттайтын оның аты мен мазмұны, яғни, оқу-әдістемелік кешені шын мәніндегі жарнама рөлін атқарады десек, қателеспейміз. Сол жарнаманы өз дәрежесінде ұсына білу педагогтың кәсіби біліктілігінен туындайды.

Кез келген курстың белгілі бір нәтижемен аяқталуға тиіс екендігі, бұл – дәлелдеуді қажет етпейтін аксиома. Сол сияқты элективті курс пәндері де қандай нәтиже бере алады деген сұрақ кім-кімді болса да толғандырмай қоймайтыны анық. Базалық пәндер бағдарламалары белгілі бір жүйеге негізделіп, оқу материалдарында бірізділік байқалады. Ол материалдар студенттерге ұсынылатын әртүрлі шығармалар, мәліметтер, деректер, ұғымдар мен ережелерді қамтиды. Ал элективті курстар студент не біліп шығады деген мәселені емес, не үйреніп, қандай шеберлікті меңгереді деген мәселені алға тартады. Сондай-ақ студенттерден міндетті үлгерім көрсеткіштерін талап ету элективті курстарға тән емес. Белгілі бір уақыт аралығында қабілеті мен мүмкіндіктері әртүрлі студенттерден бірдей

нәтиже күту, әрине, қиын мәселе. Бұл мәселенің дұрыс шешімін элективті курс пәндерінің оқытылуынан іздеген жөн. Бір ғана элективті курс әртүрлі студенттерге әртүрлі нәтиже беруі мүмкін. Элективті курс материалдары негізінде қалыптасқан шеберлікті әр студент әртүрлі қарқынмен меңгереді. Ал нәтижені бағалау да міндет тұрғысынан емес, студенттің мүддесі тұрғысынан іске асады. Яғни, осылайша олардың біреуі шығарма жазса, екіншісі шағын зерттеу жобасын қорғайды, ал енді бірі реферат дайындайды. Мұның бәрі оқытушы мен студенттің екеуі ара келісімі арқылы шешіледі.

Дәстүрлі оқу бағдарламалары, негізінен, стандартты болып келеді. Олар әдетте заңда бекітілген оқу стандарттарына сай жүзеге асып отырады. Қазіргі стандарттар пәннің мазмұнын барынша сипаттайды. Өйткені олар біртұтас оқу кеңістігін қалыптастыруға қызмет етуі және не оқытылады деген мәселелерді нақтылап алуы тиіс. Сондықтан да бұл стандарттарға пәлендей өзгерістер енгізудің өзі оңай шаруа емес. Ал элективті курс пәндерінің ерекшелігі – бұл стандарттардан тыс өмір сүре алатындығында. Яғни, таңдау пәндеріне стандартсыздық тән. Бұл пәндер базалық пәндерді мазмұндық жағынан толықтырып, оларды жаңа қырынан таныта білуі керек. Элективті курс пәндерінің бағдарламалары студенттердің белгілі бір тобының талаптарын қанағаттандыруға бағытталғандықтан, сол студенттердің құрамына қарай шамалап құрастырылады. Әрине бұл жерде де оқытушының кәсіби біліктілігі шешуші рөл атқарады.

Элективті курстарды жобалауды оқытушылар өздері жүзеге асыруы керек. Жобалау жұмысы барысында мынадай мәселелер негізге алынуы керек:

- Элективті курстардың мазмұны базалық курстар мазмұнымен салыстырғанда несімен ерекшеленеді? (Мұнда қосарланушылыққа жол бермеу керек).

- Курсты қандай оқу материалдарымен қамтамасыз етуге болады?

- Әрекеттің қандай түрлерімен жұмыс істеу әлдеқайда тиімді?

- Өзінің болашақ мамандығы саласында табысты болуы үшін студенттер бұл курста қандай жұмыс түрлерімен айналысуы керек?

- Курс барысында студенттің дербестік дәрежесі қандай болмақ, ол жігерлілік таныта ала ма?

- Курсты оқытуда бағалау критерийлері қандай болады?

- Студенттер үшін курс қандай нәтижемен аяқталады?[2]

Ал енді жоғарыда айтылған жобалау мәселелерін қазіргі таңда ЖОО-ларда оқытылып жүрген элективті курстардың бірі – кәсіби қазақ тіліне қатысты қалай жүзеге асыруға болады деген сұраққа жауап іздеп көрелік.

Ең алдымен, кәсіби қазақ тілінің негізгі қызметі – міндетті түрде оқытылатын қазақ тілі пәнінің мазмұнын одан әрі дамыту. Өйткені қазақ тілін оқыту ең аз жалпыға білім беру деңгейінде жүзеге асады, сөйтіп, мемлекеттік тілді үйренуге және оны дамытуға мүдделі студенттердің қажеттіліктерін қанағаттандыра алмайды. Ал кәсіби қазақ тілі – осындай кемістіктің орнын толтыратын бірден-бір жол. Ал оның мазмұны өзектілігі мен жүйелілігі жағынан да, тақырыптық және әдістемелік сипаты тұрғысынан да әлдеқайда терең әрі бай болуы керек.

Әрине мұндай курсты жүргізу үшін соған лайықты оқу материалдары қажет. Бүгінгі таңда қолда бар оқу материалдары кәсіби қазақ тілін студенттерге ұсынуға әлі жеткіліксіз. Кәсіби қазақ тілінің педагогикалық мүмкіндіктерін барынша іске асыру үшін оқытушы тарапынан үлкен алдын ала дайындық пен жауапкершілік талап етіледі. Ол дайындық курстың оқу-әдістемелік кешені арқылы көрініс табады. Сондықтан да осы пәнге арналған арнайы оқу бағдарламаларын, оқу құралдары мен оқу-әдістемелік құралдар дайындауды тез арада қолға алу керек. Кәсіби қазақ тілі бағдарламаларының бір ерекшелігі – онда түсіндірме хаттың орын алуы. Оқу бағдарламалары нормативтік құжат болып есептелетіндіктен, бұл заңды да. Ал түсіндірме хат оқу бағдарламасының айнасы десек, қателеспейміз. Онда бағдарламаның өзектілігі, мақсаты мен міндеттері, логикалық құрылымы, мотивациялық (қызығушылығын ояту) мүмкіндіктері, оқу процесінің жалпы сипаты, пәнаралық байланыстары сияқты мәселелер қамтылуға тиіс. Ал басты назарды бағдарламаның өзектілігіне аудартуымыз керек. Жалпы өзектілік жоқ жерде проблеманың да туындамайтыны анық. Кәсіби қазақ тілін оқытудың өзектілігіне келер болсақ, ол қазір өздігінен мен мұңдалап тұр емес пе? Біз бұл бағдарламаның қажеттігін, ең алдымен, Президентіміздің Қазақстан халқына Жолдауының білім беру мен тілдерді дамыту бөлімдерімен және елбасының «Нұр Отан» партиясының XIII съезінде сөйлеген сөзімен негіздей аламыз. «Біздің міндетіміз – 2017 жылға қарай мемлекеттік тілді білетін қазақстандықтар санын 80 пайызға дейін жеткізу. Ал 2020 жылға қарай олар кемінде 95 пайызды құрауы тиіс. Үкіметке ЖОО-лардың инновациялық қыз-

метке көшу тетігін қалыптастыруды тапсырамын» деген елбасының сөздері кәсіби қазақ тілін оқытудың өзектілігі мен мақсатын барынша айқындап тұрғандығы талас тудырмаса керек [3]. Олай болса, осындай негіздемеге құралған түсіндірме хат кәсіби қазақ тілі пәнінің визит карточкасына айналуға тиіс.

Кәсіби қазақ тілі сабақтарында әлдеқайда тиімді нәтижеге жету үшін оқытушыға да, студентке де жұмыс істеудің оңтайлы әрекеттерін таңдап алудың маңызы өте зор. Ал мұндай әрекеттер интербелсенді оқыту арқылы ғана жүзеге аспақ. Өйткені интербелсенді оқыту дегеніміз, ол - әрекет арқылы оқыту, яғни, оқытушы мен студенттің өзара әрекет жасауы арқылы білім игеруді ұйымдастыруы. Студент кәсіби қазақ тілін өзіндік әрекеттер арқылы ғана тиімді түрде меңгере алады. Ол үшін оқытушы студентті белсенді әрекеттерге баули білуі керек. Сонымен, кәсіби қазақ тілін оқытуды мынадай әрекеттер арқылы жүзеге асыруға болады: рөлдік, іскерлік және блиц оқу ойындары; пікірталастар, кейс-стади, презентациялар, интервью, сауалнама[4].

Жалпы элективті курстардың бір ерекшелігі оқытылып жатқан пән бойынша білім игертіп қана қоймай, университет қабырғасынан тыс кездесетін өмірлік проблемаларды шешуге қажетті білік-дағдыларды меңгертуге де бағытталған. Сол сияқты кәсіби қазақ тілі пәні де студенттің болашақ мамандығы саласында барынша табысты болуын қамтамасыз етуді көздейді. Бұл мақсат та интербелсенді оқыту арқылы жүзеге асады. Ол үшін студент кәсіби қазақ тілі сабақтарында жұптық, топтық жұмыстар; жеке және бірлескен зерттеу жұмыстары; ақпарат көздерімен жұмыс жасау (кітап, Интернет, құжаттар, мұражай, т.б.); шығармашылық жұмыстар сияқты жұмыс түрлерін орындай алады[4].

Кәсіби қазақ тілі пәнінің негізгі ұстанымдарының бірі – студентті өзіндік пен дербестікке баулу. Бұл қағида дәстүрлі репродуктивтік білім емес, құрастырылған (конструктивтік) білімге негізделген. Яғни, студенттің дайын ақпаратты есте сақтап, қабылдауы, оған дайын жауап беруі еш қуатталмайды. Керісінше, одан берілген ақпаратты белсенді әрекеттер арқылы жан-жақты қарастырып, зерттеуі талап етіледі. Студентті кез келген мәселеге байланысты өзіндік ой-пікір құрастыруға, сыни ойлау дағдысын қалыптастыруға ынталандыру көзделеді. Кәсіби қазақ тілі сабақтарында әр студент – жеке тұлға. Сабақ барысында берілген жауаптар дұрыс немесе бұрыс деген тұрғыдан бағаланбайды,

өйткені мұнда айтылған әрбір ой құнды. Мұндай атмосферада жұмыс істеген студент, әрине жігерлілік те таныта алады.

Кәсіби қазақ тілін оқыту интербелсенді оқытуға негізделгендіктен, ондағы бағалау ерекшеліктері де осы процеспен тығыз байланысты. Яғни, дәстүрлі оқытудағы бағалау критерийлері бұл пәнді оқытуда жарамсыз болып қалады. Сондықтан бұл мәселе студенттердің білімін бағалауда да жаңаша әдістемені талап етері сөзсіз. Кәсіби қазақ тілі пәнінде мынадай білім мен біліктіліктер бағалануға тиіс: студенттің белсенді әрекеттерді қаншалықты меңгергендігі, проблеманы танып, оны шешудің жолдарын айқындауы, өзіндік ой-пікірін қалыптастыруы, ойының дәлдігі мен нақтылығы, өз көзқарасын дәлелдеп, қорғай білуі. Ал енді осындай білік-дағдыларды бағалау үшін жазбаша жұмыс үлгілері (шығарма, эссе), портфолио, тестілеу, интервью, сауалнама, өзін-өзі бағалау, есеп беру сияқты тәсілдерді қолданған жөн[4]. Бағалаудың мұндай тәсілдері, бір жағынан, студенттің курсты оқу барысында қандай жетістіктерге жеткендігін көрсетсе, екінші жағынан, оны одан әрі жігерлендіріп, ынталандыра түседі.

Бағалаудан келіп нәтиже деген мәселе туындайды. Яғни, қандай нәтиже бағалануы керек, студент үшін курс қандай нәтижемен аяқталуға тиіс?

- қазіргі мол ақпараттар толқынынан өзіне қажеттісін тандап алып, оны өмірде қолдана білу;
- кез келген жағдайда өз бетінше шешім қабылдай білу;
- проблеманы танып, оны шешудің жолдарын айқындау;

- өзіндік көзқарасын таныта білу, оны дәлелдеп, қорғай білу;

- мемлекеттік тілде шешен сөйлеуге дағдылану;

- өзінің алған білімі мен білік-дағдыларын, сөздік қорын үнемі дамытып отыру.

Сонымен, кәсіби қазақ тілі элективті курсын оқыту көп еңбекті қажет ететіні сөзсіз. Оның авторлық болжамасын дайындауды қолға алған жөн. Бұл курсты студенттерге презентацияландың жолдары қандай болмақ деген мәселе де ойлануды талап етеді. Қалай болғанда да, осы бағытта жұмыс істеу біздер, яғни оқытушылар қауымы үшін қосымша тәжірибе жинақтап, кәсіби біліктілігімізді арттыруда маңызды фактор бола алатындығы анық.

1. www.zaitseva-irina.ru/.../f1093455595.html

2. edu.of.ru/attach/17/8459.doc

3. 2011 жылы Елбасының Қазақстан халқына Жолдауы. www.zerde.gov.kz/poslanie_prezidenta/5564/2

Өзінің тарихынды, ана тілінді, шығу тегінді білмей, нағыз патриот бола алмайсың. «Нұр Отан» халықтық-демократиялық партиясының кезекті XIII съезінде Мемлекет басшысы, «Нұр Отан» партиясының Төрағасы Нұрсұлтан Назарбаевтың сөйлеген сөзі. Ана тілі: №7 (1052), 17-23 ақпан, 2011ж.

4. Әлімов А. Интербелсенді әдістерді жоғарғы оқу орындарында қолдану. Алматы, 2009. 66, 164-беттер

В этой статье автор рассказывает об актуальности преподавания в ВУЗ-ах элективного курса «Казахский язык для профессиональных целей».

In this article the author talks about the relevance of teaching an elective course “The Kazakh language for professional purposes” in universities.

Ф. З. Сеитова

ФОНЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ; ЧТЕНИЕ КАК ВИД РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Известно, что любое изучение языка начинается в большинстве случаев с алфавита. Для более глубокого овладения алфавитом иностранными студентами в русском языке можно использовать транскрипции русских букв, например:

А а	- a: long and stressed	farmer
	a short and stressed	baron
Б б	b	back

Можно также использовать и различные «рисунки-слова», которые начинаются с интересующей нас буквы, например Аа Бб

Вв и т.д. Это поможет студентам, для которых русский является неродным языком, хорошо выучить и закрепить алфавит.

При изучении алфавита иностранным студентам не обязательно заучивать сразу все 33 буквы. Сначала достаточно выучить гласные